

Dr Joanna Przesmycka-Kamińska, Mgr Beata Salomon

Pracovna neuropsychologické terapie, Psychologický institut, Uniwersytet Wrocławski, Polsko

Konstruktivní terapeutická vazba jako optimální forma podněcování motivace k účasti v terapii u mladých osob

Dr. Joanna Przesmycka-Kamińska je klinická psycholožka a neuropsycholožka. Magisterské a doktorské studium psychologie absolvovala na Varšavské univerzitě, pod vedením Prof. Mariusza Maruszewského; byla členkou jím řízené „Pracovní skupiny pro terapii řeči.“ Publikovaná doktorská práce autorky byla věnována potížím v dorozumívání se u osob s afázií (1980). V roce 1976 se setkala v Praze s panem PhDr. Václavem Smitkou (psychologem a terapeutem), a to při sympóziu, věnovanému problematice neurologické rehabilitace. V roce 1990 vytvořila na základě svých klinických zkušeností z oblasti neuropsychologické terapie koncepci „Psychologie osoby a prostředí“ (Psychologia Osobowa i Środowiskowa). Projekt tohoto přístupu je realizován v Institutu psychologie University Wrocław.

Mgr. Beata Salomon je psycholožka. V roce 2004 ukončila psychologické studium na Univerzitě Wrocław (Uwr.) Magisterskou práci věnovala zkušenosti (prožitku) bezvědomí. Nyní je studentkou 2. ročníku doktorského studia psychologie. Od března 2005 pracuje v Pracovně neuropsychologické terapie Institutu psychologie UWr., kde vede setkání podpůrné skupiny pro mládež (Młodzieżowa grupa wsparcia) a individuální psychologické rozhovory s mladými lidmi s dysfunkcemi mozku. Ukončila dvouletý psychoterapeutický kurs psychologie zaměřené na proces (process oriented psychology) a ve vzdělávání v této oblasti pokračuje. Od 17 let se účastní, nejprve jako dobrovolnice, později jako vychovatelka, integračních táborů pro děti s různými typy potíží, např. autismem, které jsou organizovány Polskou společností pro duševní hygienu (Polskie Towarzystwo Higieny Psychicznej). Její první společné vystoupení s paní dr. Joannou Przesmyckou-Kamińskou se uskutečnilo během Jungovské konference: „Mezi vědomím a nevědomím – současnost v perspektivě hlubinné psychologie“, zorganizované Institutem psychologie Uwr. 5.-7. září 2005.

Kontakt na autorky příspěvku

joannaprzes@poczta.onet.pl (dr Przesmycka-Kamińska)

miriam44@wp.pl (mgr Salomon)

Uniwersytet Wrocławski
Instytut Psychologii, Pracownia Terapii Neuropsychologicznej
ul. Dawida 1, 50-527 Wrocław

Překladatel příspěvku

Mgr. Matěj Seifert

matej_s@centrum.cz

Dr. Joanna Przesmycka-Kamińska

Teoretický základ námi uskutečňované neuropsychologické terapie představuje Psychologie osoby a prostředí (*Psychologia Osobowa i Środowiskowa*). V této koncepci je člověk Osobou, která si zaslouží důstojnost a úctu, je bytostí potenciální, která se rozvíjí během celého svého života, a žije spojena s druhými lidmi mezilidskými vazbami, které lze popsat ve třech aspektech: pocitově–poznávacím, komunikačním a úkolovém.

Terapii podřizujeme následujícím zásadám:

- snažíme se vytvořit podmínky pro vznik konstruktivní vazby mezi terapeutem a „pacientem“,
- náš diagnosticko-terapeutický postup je celostní (holistický) a interdisciplinární, přihlíží k tzv. fenomenologickému vztažnému standardu.
- psychologickou diagnózu uskutečňujeme v podobě „Interdisciplinárního popisu osoby“ (*Interdyscyplinarny Opis Osoby*), který obsahuje popis „Životních aktivit“ (*Aktywności Życiowej*) osoby a vykresluje nebo rekonstruuje, čím jsou – na straně osoby nebo v prostředí – její životní aktivity podmiňovány. Tato forma diagnózy nám umožňuje objasnit chování osoby a porozumět mu.
- s využitím fenomenologického přístupu se snažíme vykreslit či rekonstruovat tzv. „Porozumění vlastnímu životu“ (*Rozumienie Własnego Życia*)
- při stanovování cílů terapie i výběru metod práce přihlížíme k pohlaví a etapě života, ve které se osoba nachází
- terapie zahrnuje také pomoc rodině a blízkým „pacienta“

Naším hlavním úkolem, coby terapeutů, je dávat konstruktivní charakter vazbám, které nás pojí s osobami, se kterými pracujeme. Využíváme výsledků teoretických úvah S.Epsteina, který přišel s konceptem „konstruktivního myšlení,“ rozvíjeným v Polsku Janem Pietraszskou. Když Pietraszko hledá definici konstruktivního vztahu, navazuje na takové autory, jako je E. Berne, který užil ve vztahu k „hrám“ a „transakcím,“ které analyzoval, slovní popis „oboustranně užitečné,“ nebo na poznatky Z.Zaborowského – autora výroku „podněcující osobnost.“ Jan Pietraszko zdůrazňuje, že budování konstruktivní vazby vyžaduje „rozvážné zaangažování se“ a také touhu partnerovi porozumět. Upozorňuje na to, že v případě handicapovaných osob existuje u zdravých osob silné pokušení redukovat partnera na jeho chorobu a deficity, čili zjednodušovat (rozuměj: příliš zužovat) s ním tvořenou vazbu. Takovému zjednodušení slouží také sociální stereotypy, spojené s rolí odborníka – lékaře, psychologa, logopeda. Tím se děje, že jak odborní pracovníci, tak osoby blízké, vstupují s handicapovanými osobami do vztahu, který činí obtížnějším využití možností rozvoje handicapované osoby.

Tento způsob uvažování o konstruktivním vztahu využíváme při reflexi na téma konstruktivní terapeutické vazby u osob s dysfunkcemi mozku. Máme za to, že jejich potíže v oblasti pohybu, manipulace, dorozumívání se, zapamatování a myšlení, projevující se v interakcích s jinými lidmi, obvykle vedou k zjednodušování vazeb, které tyto osoby vytváří s lidmi blízkými

a odborníky. Proto je naším terapeutickým úkolem stavět se proti redukcionalistickému vnímání osob s dysfunkcemi mozku jinými odborníky, jejich blízkými, a v důsledku i jimi samotnými.

Dosahujeme toho rozvíjením pocitově-poznávacího aspektu terapeutické vazby i jemu přiměřeným přizpůsobováním komunikačního a úkolového aspektu vazby. Díky tomu je terapeutická vazba konstruktivní, čili vytváří prostor jak pro rozvoj „pacienta,“ tak terapeuta. Osoby, s kterými pracujeme, nás mají rády, my máme rádi je, mají k nám důvěru a svěřují se nám, my jim předáváme určité informace o našem životě. Společně vykonáváme různé úkoly, které oběma stranám přináší mnoho radosti.

Takovým způsobem vytváříme podmínky pro to, aby vznikla vnitřní motivace pro terapii. Máme za to, že schopnost budovat konstruktivní terapeutickou vazbu je svázána s určitými vlastnosti osobnosti terapeuta: s jeho psychickou dozrálostí, schopností empatie i neustávající reflexí sebe sama a svého života. Díky těmto vlastnostem může být terapeut tzv. „silnějším partnerem.“ V případě terapie osob s dysfunkcemi mozku je terapeutova obeznámenost s neuropsychologickým věděním a znalost technik práce např. v oblasti nápravy tzv. vyšších funkcí psychických nezbytnou podmínkou vytvoření potřebné roviny úkolové vazby a roviny komunikační.

Mgr Beata Salomon

Arnold Mindell, tvůrce psychologie orientované na proces, kdysi řekl: „Práce s procesem je pro mě přírodní vědou. Psycholog orientovaný na proces zkoumá a sleduje přírodu (přírozené), zatímco terapeut programuje to, co by se podle jeho názor mělo odehrát. Nevěřím v terapii, protože si nemyslím, že bych věděl, co je pro druhé lidi správné. Měl jsem co do činění s tak podivnými zkušenostmi, že jsem se jako vědec rozhodl vrátit ke své prvotní koncepci. Jednoduše důkladně pozoruji, co se odehrává v druhé osobě, a co se ve spojitosti s jejími reakcemi děje ve mně. Nechávám procesy snícího těla, aby mi řekly, co se chce odehrát a co by se mělo dále dělat. Je to jediné schéma, kterého se držím. Do ničeho lidi nenutím. Jejich těla a duše vědí mnohem víc, než já. Když se lidé uzdravují, jsem šťastný, ale již dávno to není mým prvořadým cílem. Daleko více mi záleží na tom, aby se věci odehrávaly svým přírozeným řádem. Cokoliv se lidem stane, zdá se odpovídat jejich předurčení, jejich Tao, cestě na zemi – vypadá to, jako by každý člověk měl svůj jedinečný vzorec (...)“ (Pozn. překladatele: tuto citaci jsem nemohl porovnat s jejím zažitým českým překladem - za případné chyby se omlouvám)

Tato slova se mi zdají zvlášť důležitá, když přemýšlím o terapeutické práci s osobami s dysfunkcemi mozku, a uvažuji o jejich tajemstvích. Osoby, které mají dysfunkci mozku, opravdově touží po významném a hlubokém kontaktu, který jim umožní uzavření procesů, které se v nich odehrávají. Takovým prostorem, díky kterému se mohou rozvíjet, se stává budování konstruktivní terapeutické vazby, ve které terapeut jako „silnější partner“ s otevřeností sleduje a podporuje jednotlivce. Výzkumní pracovníci, kteří se zabývají problémy týkajícími se terapie, se snažili popsat požadované vlastnosti terapeuta, a všeobecně panuje soulad v tom, že empatie a porozumění rozhodují o terapeutické úspěšnosti. Snaha motivovat osoby k rehabilitaci se často stane

až druhotnou k zastavení se, vyjádření úcty a přijetí všeho, co se v osobě klienta odehrává. Konstruktivní terapeutická vazba se stává léčivou proto, že vytváří podmínky pro společné hledání pravdy o sobě samém a poskytuje šanci rozvoje a emocionálního naplnění....

Chtěla bych se podělit o své reflexe nad tématem vytváření konstruktivní terapeutické vazby, ke kterým jsem se dobrala díky naší společné práci týmu Pracovny neuropsychologické terapie, řízené paní dr. Przesmyckou-Kamińskou, s mladými lidmi s dysfunkcemi mozku. Své úvahy formuluji na základě zkušeností z psychologických rozhovorů v době psaní diplomové práce s mladými lidmi, kteří prožili bezvědomí, a dále jeden a půl roku trvající práce v Pracovně neuropsychologické terapie, kde jsem vedla 36 setkání Podpůrné skupiny pro mládež a 56 individuálních setkání. Budu hovořit o svých setkáních s Majou (27 let, ve věku 25 let byla svým partnerem napadena nožem), Jolou (32 let, ve věku 26 let došlo u ní k poranění hlavy v důsledku automobilové havárie) a také Mariuszem (25 let, ve věku 19 let utrpěl úraz elektrickým proudem). Podělím se o své reflexe z vedení Podpůrné skupiny mládeže, které se zde uvedení mladí lidé také účastní.

V našem vystoupení bych se chtěla přidat k hlasům těch, kteří se domnívají, že dysfunkce mozku rozličného charakteru jsou nezvykle závažnou a podstatnou zkušeností v úrovni psychologické i duchovní. Jsou to zvláštní druhy snů, které se snaží projevit a ukázat směr dalšího rozvoje. Existuje proto obrovská potřeba naučit se způsobům dorozumívání se a budování terapeutických vazeb s osobami, které tyto stavy prožívají, protože v těchto momentech svého života potřebují naši konkrétní pomoc.